

Lóska Lajos

A megtisztító művészet

Beszélgetés
Lovas Ilonával

Lovas Ilona
Fotó: Berényi Zsuzsa

A hazai kísérleti textil jeles képviselője, Lovas Ilona 1974-ben végzett az Iparművészeti Főiskolán. Már korai művei sem par excellence textíliák, hanem szerves, puha anyagokból készült installációk. Munkásságának első, 1980-as évek végéig tartó periódusát az öntött papírból készült térplasztikák jellemzik (*Stáció 1.*, 1984). Ezt követően az évtized végén új anyagot talált magának, az alkotásainak napjainkig meghatározó karaktert adó, tisztított marhabelet (*Stáció 12.*, 1990). Az ezredforduló után érdeklődése a performansz és a videóinstalláció felé fordult (*Kyrie eleison*, 2003; *Nullpont*, 2015). Művészetének tartalmát szinte indulásától meghatározza a hit keresése, a moralitás és a transzcendentalitás.

LL: Milyen volt a családi háttér? Az otthoni milió ösztönzött-e arra, hogy a művészetet válaszd hivatásul?

Lovas Ilona: Családunkban nem volt képzőművész. Édesanyám természetesen sokat vitt minket, nővéremet és engem színházba, operába, hisz valaha énekesnőnek készült, sőt nem túl gyakran, de kiállításokra is mentünk vele. Így láttam kislánykoromban

a műcsarnokbeli Munkácsy-kiállítást, amire ma is emlékszem. Meg kell említenem továbbá nagybátyámat is, akinek kitűnő könyvtára és képgyűjteménye volt, és akihez gyakran jártam. A képzőművészet iránti tudatosabb odafigyelésem az általános iskolában kezdődött. A rajztanárom, Györe Imréné öntötte belém az önbizalmat, majd később szakkörökbe jártam rajzolni. A textil felé való von-

zódásomban meghatározó volt nagyanyám gyönyörű, színes pongyoláinak gyerekkori élménye. Az érettségi után pedig azért jelentkeztem az Iparművészeti Főiskolára, a textil szakra, mert akkori világképemhez ez illett legjobban, beleértve a nőiséget is.

LL: Föl is vettek, majd 1974-ben végeztél. Hogyan emlékszel tanáraidra és évfolyamtársaidra?

LI: Szerettem a főiskolára járni, de ez a szeretet nem egyes tanárokhoz kötődött, inkább a milióhoz, a könyvtárhoz, a barátokhoz. Persze voltak nagyon jó tanáraink is, mint Eigel István vagy Szilvitzky Margit. Az évfolyamtársaim közül mindenképpen meg kell említenem Péreli Zsuzsát, Oláh Tamást, Szalontai Évát és Holb Margitot. Holbbal voltam a legközelebbi barátságban, hiszen ő is szövottanyag-tervező szakra járt, mint én.

LL: Az 1970-es évek művészetét elsősorban a fotóhasználat és a konceptuális törekvések jellemezték, illetve akkortájt, az évtized közepén született meg Magyarországon a kísérleti textil. Ennek a központja a velemi alkotótelep volt, amelynek munkájában te is részt vettél.

LI: Két alkalommal is dolgoztam a velemi művésztelepen. Megalakulásakor, 1975-ben, majd 77-ben egy háromnapos szim-

LOVAS Ilona:
Kyrie eleison,
2003, performansz
HUNGART © 2021

←

LOVAS Ilona: *Stáció 32.*,
1997, 42 db marhabéllel borított
üvegtábla, egyenként 120x80 cm
HUNGART © 2021

←

ki vagyok én, és mi az, ami valóban fontos számomra most, itt Magyarországon, bele-
születve egy zsidó-keresztény kultúrába, és
ebből az örökségből mi az, ami a sajátom.
Erre próbáltam választ adni a *Stáció 1.* című
alkotással. A mű úgy készült, hogy a ke-
reszt alakú vasvázra papírpép került, amely
nedves volt, és ennek a repedéseibe búza-
szemeket szórtam, melyek idővel kiszökdül-
tek. Azt akartam érzékeltetni, hogy a kereszt
alakú merevítő körüli repedésekből kicsírá-
zik a búza, vagyis új élet fakad.

LL: Ugyancsak papírmásé az anyaga a *Pa-
naszfal* című (1985) térplasztikádnak.

LI: Meghívtak kiállítani az azóta megszűnt
Helikon Galériába, ahol volt egy hét méter
hosszú fal. Erre terveztem a munkát, az egy-
másra helyezett két szöveges papírlap közé
búzaszemeket szórtam, és ahogy kinőtt a
búza, lehámlott a felső réteg, majd láthatóvá
váltak a belerejtett írások. Később hozzátol-
dottam annyit, hogy végül 30 méter hosszú
bibliatekercs lett belőle.

LL: A papírművek után, a 80-as évek legvé-
gén fedezted fel magadnak a marhabelet.
Hogyan lettél rá erre a szokatlan materiára?

LI: Három évig éltünk New Yorkban a fér-
jemmel és két gyerekemmel. A rendszervál-
táskor hazajöttünk, de közben már volt egy
élő meghívásom a New York-i Art in General
galériába. Úgy gondoltam, hogy csakis olyan
alkotást fogok ott bemutatni, ami az itthoni
állapotunkról szól, a rendszerváltás óriási
pozitív és negatív indulatáról. A megbékélés
lehetőségének felmutatásaként szerettem

pórium keretében mutatkoztunk be. Ennek
apropójából sok kolléga és több művészet-
történész is meglátogatta a telepet. Ez azért
volt fontos számunkra, mert a textilműhely
a műfaj megújítását tűzte ki célul. 1977-ben
Szenes Zsuzsával együtt állítottuk össze a
művészet több területéről felkért szakembe-
rek listáját. Így kaptunk például az 1977-es
documentáról átfogó, élő képet Kovalovsz-
ky Márta és Schrammel Imre vetített képes
előadásából. Némi csekély információhoz
azonban már a főiskolán is hozzájutottunk a
legendás hírű könyvtáros, Bodor Feri jóvolt-
tából, aki néha elővett nekünk egy-egy Art in
Americát vagy Artforumot a pult alól. Visz-
szatekintve, ma már világosan látszik, hogy
a velemi évek kitüntetett időszakot jelentet-
tek a magyar textilművészet történetében,
ugyanis nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy
elzártságunk ellenére szinkronba kerültünk a
világ más részein dolgozó társainkkal, illetve
hogy elméleti háttéranyagok hiányában ösz-
tönösen reagáltunk a kor kihívásaira.

LL: Emlékszel arra, hogy mit készítettél a
művésztelepen?

LI: Hogyne emlékeznék! Az elsón még szövő-
széket mentünk keresni Pauli Annával az Őr-
ségbe, hogy megszöhhessem a tértex-
til konstrukcióm. A második alkalommal pedig
talált tárgyakból hoztam létre egy installációt
damilok és szaloptikák felhasználásával.

LL: A Velemet közvetlenül követő időkből
van-e olyan alkotásod, amit kiemelnél?

LI: Mondjuk, a *Sziget* (1980) című installáci-
ót. Pinczehelyi Sándor meghívott Pécsre, a
Színház Galériába (amit akkor ő vezetett) egy
kiállításra. Abban az időben tört ki az afgán
háború, rengetegen meghaltak. Erről még
a sajtó is bőségesen beszámolt. Az említett
installáció úgy jött létre, hogy a kiállítótér
alját kibéleltük fekete fóliával, a közepére egy
félszigetet építettünk, majd feltöltöttük vízzel
a termet. Körülbelül két centi mély víz vette
körül a félszigetet, amin földre terített vá-
szonra szitázott fejek és emberi testek voltak
(melyek rólam és a férjemről, Nagy Tamás-
ról készültek). Csak ezen a szigeten lehetett
menni, tehát rá kellett lépned az emberekre.
Mivel nem volt engedélyezve a bemutató,

Pusztai Gabriella a Lektorátustól leutazott
Pécsre szemlét tartani, majd három nap el-
teltével be is zárták. De előtte még sikerült
gyorsan lefényképezni az anyagot, és a fotók
megjelentek a régi *Mozgó Világban*.

LL: Körülbelül félszáz alkotásod viseli a *Stá-
ció* címet. Közülük szólhatnál például a mű-
vészetedben fordulópontot jelentő, fémvázra
erősített, öntött papírlapokból készült *Stáció
1.* címűről (1984). Hogyan kerültél egyáltalán
kapcsolatba a papírontással?

LI: Maurer Dóra meghívta Szenes Zsuzsát
és engem egy közös kiállításra a Csepeli
Papírgyár galériájába, ahol foglalkozásokat
vezetett. Ott találkoztam először a papír-
gyártás technológiájával és az abból adó-
zó új lehetőségekkel. Az ajándékba kapott,
nagy mennyiségű cellulóz lett az alapja sok
további munkámnak, ahogy az előbb emlí-
tett *Stáció 1*-nek is. Ez az időszak valóban
fordulópont volt az életemben – nemcsak az
anyaghasználatban, hanem személyes út-
keresésemben is. Arra kerestem a választ,

LOVAS Ilona: *Stáció 1.*,
1984, öntött papír,
fémháló, búza,
egyenként 220x180 cm
HUNGART © 2021

←

LOVAS Ilona: *Stáció 28.*,
 installáció, 1995, fémasztalon
 fémtepsik, kenyerek
 HUNGART © 2021
 ←

volna egy hatalmas „nyitott sámándobot” készíteni. Mezei Ottó művészettörténész felesége, a szomszédunk, tudott a tervről, és összehozott egy állatorvossal, hogy megbeszéljük, miből lehetne ezt a dobot kivitelezni. Így jutottunk el a marhabélhez. A bélből azután nem dob lett, hanem egy három méter átmérőjű, több mint két méter magas henger. Mosni, tisztítani kellett. A tisztítás után a bél bársonyossá, áttetszővé, pergamenszerűvé vált. Amikor megértettem a bél szimbolikáját, rájöttem, hogy ez az anyag teljesen új tartalmakat ad a művemhez. Megmutatom velem azt, ami belül van. Ebből a materiából való az 1991-ben a Lajos utcában szerepelt, orsókából álló, élőket és holtakat kiengesztelő sorozatom (*Stáció 16.*, 1991). Az orsók igazából óriásira felnagyított búzmagok. Úgy születtek, hogy egy fémszára addig tekerem a marhabélcsíkokat, amíg orsószérűek nem lettek. A textiles múltamnak is köszönhető, hogy nem idegenkedem a közönséges anyagoktól, jó velük dolgozni.

LL: Az orsókat követően egy utolsó vacsorára is utaló fémasztalt konstruáltál (*Stáció 28.*, 1995). Az asztalon a fémtányérok mellett ostyák és marhabél-preparátumok láthatók.

LI: András Gábor szervezett egy nőművészettel foglalkozó tárlatot, a *Vízpróbát*, ide készítettem ezt az installációt. A fő motiváció az volt, hogy még a kiállítást megelőzően kaptam ajándékba egy csomó ostyát. Olyan ostyalapokat, amelyekből a katolikus liturgiához használt ostyákat kivágják, és megmaradnak a nagy, kilyuggatott lapok. Sokáig ott hányódtak az asztalomon, egyszer aztán elkezdtem azon gondolkodni, hogy mit jelenthetnek ezek a lyukak. Nyilvánvaló, hogy a szeretet hiányát jelképezik. Az asztal megalkotásában ezen túl Pilinszky János *Vacsora* című verse inspirált: „Ismeritek a megterített asztalt, a »kihűlt tálak közeit«, jól tudjátok mindannyian a leckét, mire gyűltetek össze hát?” Azt a kérdést akartam feltenni, hogy miért ülünk egymás mellé, ha

nincs bennünk szeretet, és mi tudja azt bennünk betölteni. Ezért van fémből az asztal, amelynek a lapjára acéltepsik és magam süttötte lepények kerültek.

LL: A *Stáció 32.* (1997) című, üveglapok közé helyezett bélpreparátumok sorából felépülő installációd viszont a fájdalomról szól.

LI: Az installáció 42 üvegtáblára felfeszített és összetűzött béldarabból áll. Ezekből három-háromat helyeztem egymásra, 14 állomást hozva létre, utalva a stációk számára. Az üveglapok közé szorított béldarabokat összetűztem: a varratokkal is a fájdalmat érzékeltettem, a művet megvilágító erős fényű lámpák pedig a mütőt, a mütőasztalt is eszünkbe juttatják.

LL: Az *Innocenti*-sorozatod (2002), amelyet a firenzei lelencház Andrea della Robbia készített, mezítelen és pólyás csecsemőket ábrázoló kerámiatondói ihlettek, a reneszánszt is megidézi, de valójában a máról szól.

LI: Ez az alkotás szintén konkrét eseményhez kötődik. Számos újságcikk jelent meg arról a tragédiáról, hogy Afganisztánban véletlenül lebombáztak egy szülőotthont. Akkoriban hívtak meg a KAS Galériába. Arra gondoltam, hogy felhasználom az Ospedale degli Innocenti kerámiatondóiról készült régi fényképeimet. Fekete-fehér újságreprodukciókra emlékeztető digitális nyomatokat csináltam róluk, körbevágtam, majd marhabélbe pólyáztam őket, szeretetet, védelmet jelképező ostyákat raktam rájuk, aztán két üveg közé helyeztem őket. Így igyekeztem ráirányítani a figyelmet a kiszolgáltatott gyerekek szenvedéseire.

LL: Az ezredforduló óta számos videóinstallációt készítettél. Az első a *Könyörülj rajtam* (2003) volt, majd ezt követte az *S. O. S.* (2005).

LI: E munkámat egy nagy trauma hívta életre, miután megöröklöttem azokat a leveleket, amelyeket nagyapám írt a feleségének a nagy háborúból. A nagyapámat én már

LOVAS Ilona:
Innocenti /
Ártatlanok,
 2002, számítógépes
 nyomat, ostya,
 bélhártya, üveg
 HUNGART © 2021
 →

nem ismertem, mert a frontról hazatérve hamarosan meghalt tüdőbajban. Levelei megrázóak voltak, ugyanis a háborús levelezőlapokra a Monarchia összes nyelvén rányomtatták, hogy „egészséges vagyok, jól érzem magam”, egy csöpp helyet sem hagyva más üzenetnek. Találtam azután cenzúrázatlan leveleket is, amelyekből megtudhatom a borzalmas valóságot, a szenvedést, a halálfélelmet. A nagyapám soha nem akart harcolni, jól menő kalapos vállalkozása volt, a Monarchia minden területére szállított. Ebből a milióból vitték el a frontra. Az installációt az is befolyásolta, hogy a hagyatékban kalaptompok is voltak, amivel az anyagot formálták. Ezekhez még vásároltam is, így sokat összegyűjtöttem belőlük. A földre helyeztem őket, majd ahogy a vezeklők, fekete ruhában, térdre ereszkedve, a földön csúszva tologattam az össze-összekoccanó kalaptompokat a sötétségből a világosság felé, miközben a „Könyörülj rajtam, könyörülj rajtam...” kezdetű imát ismételttem. Ez látható a videóban.

LL: A téma variánsát dolgoztad fel az S. O. S. című műveden.

LI: Ezen a tompok a vízen, az Adriai tengeren hanykolódtak teljesen reménytelenül. Az utolsó kapaszkodónk végső kétségbeesésünkben a fölfelé tekintés, a könyörgés. Itt a keresztény nézőpontot kiszélesítettem egy mindenkire érvényes állításra, ezért a hullámok morajlása alatt az öt világvallás különböző nyelveken felhangzó imái hallhatók.

LL: Az *Anima nostra* (2007) a barátaidra, Bándi Gábor és Cserményi Vajk régészekre emlékező zárandoklat történetét meséli el.

LI: A mű megbízásra készült. Az Evelyne Encelot Alapítvány felkért, hogy állítsak ki Európa egyik legjelentősebb kelta ásatási emlékeit bemutató múzeumában, a Centre Archéologique Européen du Mont Beuvray-ban. Kapóra jött, hogy Velem mellett is található egy kelta település, amelynek

LOVAS Ilona:
Anima Nostra,
2007, videóinstalláció
HUNGART © 2021

←

feltárását a tragikusan korán elhunyt Bándi Gábor és Cserményi Vajk végezték. Így kapcsolódott össze a két helyszín. Elhatároztam, hogy a franciaországi Bibracte-ban és a magyarországi Velemben párhuzamosan rögzített, zárandoklatként is felfogható videóval állítok emléket a textilművésztelep létrejöttét is segítő két barátomnak.

LL: A *Nullpont* című (2015) videóinstalláció fényképén két talp falra rögzített fotója, illetve előttük a földön egy halom ostya látható. Mit akar ez a mű kifejezni?

LI: A kiállításon sok óriásira felnagyított, a falon elhelyezett sérült talpnyomat között volt elhelyezve az *Offertorium* (Ingyenes

ajándék) című videó. Ebben egy három méter átmérőjű körbe főnről ostyák hullnak, amelyek Krisztus testének, a szeretetnek a jelképeként adnak reményt. A legutolsó videómat, a *St. Becketet* (2019) pedig Anthony Minghella filmjének gyönyörű képei ihlették.

LL: Mivel foglalkozol mostanában?

LI: Nemrég fejeztem be az *Evangélium 21.* Gyűjtemény *Te monddad* című kiállítására készített munkáimat, amelyek az adás és az elfogadás gondolatával foglalkoznak. A másik installációm pedig az *Utolsó vacsora asztala*, amely az asztallapba vésett, János evangéliumából vett idézetekkel van borítva, másrészt az ugyancsak az asztallapba maratott, tálra utaló, ostyával színültig töltött bemélyedésből áll.

LL: Szinte valamennyi műved szakrális jellegű. Mit jelent számodra ez a fogalom?

LI: Hiszem, hogy világunk teremtett világ, amelynek én is része vagyok. Ebben a világban a számomra fontos utat keresem. Ezt az istenkeresést próbálom meg valamennyi alkotásomban kifejezni, ezáltal igyekszem közelebb kerülni a Teremtőhöz. Miután nőnek születtem, másképpen gondolkodom, mások a képességeim, mint a férfiaknak, ennek a tudatában hozom létre munkáimat, amelyek olyan fogalmakra utalnak, mint a gondoskodás, a másokra való odafigyelés és a könyörület.

LL: Köszönöm a beszélgetést!

LOVAS Ilona: *Nullpont*, 2015,
installáció, Inda Galéria
HUNGART © 2021

←

